

Mariana Iosifaru la 75 de ani. O viață dedicată arheologiei vâlcene

Claudiu Tulugea, Ion Tuțulescu, Carol Terteci

Familia. Mariana Iosifaru este născută în anul 1948, pe 29 decembrie, sub numele de Constantinescu Mariana, în orașul Ocele Mari, raionul Rm. Vâlcea. Tatăl, Constantinescu Mihai (născut în orașul Ocele Mari pe 17 august 1920 – decedat prematur 25 noiembrie 1972 Rm. Vâlcea) a fost maistru sonzor. Mama, Constantinescu Ana (fostă Bărbuș, născută în localitatea Mihăești județul Vâlcea pe 27 septembrie 1927 – decedată 5 decembrie 2003 Rm. Vâlcea) a fost casnică. Familia Constantinescu a avut două fete, cărora s-a străduit să le ofere o educație aleasă, dar și susținere pentru studii superioare și cariere culturale și educaționale strălucite.

În perioada liceului îl cunoaște pe Iosifaru Valentin (născut pe 2 septembrie 1948 în localitatea Corbeni județul Argeș - decedat 1 decembrie 2009), cu care se va căsători în 1971, pe 23 aprilie. De profesie inginer, acesta va fi unul din profesioniștii de bază ai urbei, lucrând la secția frigorifică a Abatorului Rm. Vâlcea, ulterior în sistemul energetic național, filiala Vâlcea. Din acest mariaj au rezultat trei fete:

- Iosifaru Mihaela (căsătorită Băjan-Iosifaru, născută în 1973) – absolventă a facultății de Economie, actual economist Primăria Rm. Vâlcea;

- Iosifaru Gabriela (căsătorită Popescu, născută în 1975) – absolventă a facultății de Drept, actual consilier juridic superior la Consiliul Național de Soluționare a Contestațiilor – CNSC București;
- Iosifaru Ana-Maria (căsătorită Tulugea, născută în 1977) – absolventă a facultății de Litere, actual profesor de limbi străine la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân” din Rm. Vâlcea.

Ulterior, cei trei copii rezultați din mariajul Marianeii Iosifaru îi vor dăruia acesteia șase nepoți (trei băieți și trei fete), cu vârste cuprinse între unul și douăzeci și cinci de ani, la data realizării acestui omagiu.

Educație și studii. Începe clasele primare la școala din Copăcelu în anul 1955, fiind finalizate în 1958. Urmează gimnaziul la aceeași școală între anii 1958-1962. Admiterea la liceu se face în anul 1962, fiind vorba despre Liceul de Cultură Generală „Nicolae Bălcescu” (actualul Colegiu Național Alexandru Lahovari). În perioada liceului îl cunoaște pe viitorul soț, Valentin Iosifaru, cu care este colegă de clasă.

După terminarea liceului, în anul 1966, Mariana Iosifaru va susține examenul de admitere la Facultatea de Istorie din cadrul Universității București, pe care o va absolvi în anul 1971. Diploma din sesiunea „Iunie 1971”, va fi însoțită de Diploma de Licență în „Istorie” specialitatea „Istoria Veche și Arheologie”, cu nota 9.

Finalizarea studiilor superioare nu a însemnat sfârșitul pregătirii profesionale. Astfel, în anul 2003, în plină putere creatoare, va obține calitatea de expert în domeniul „*Bunuri arheologice și Istorico-documentare: Arheologie*”. Ulterior, ca o recunoaștere a meritelor și a valorii sale, va fi numită ca membru în Comisia Monumentelor Istorice (Comisia 3 Oltenia), dar și muzeograf șef la DLCPN Vâlcea.

Arheologia pentru Iosifaru Mariana a fost dragoste la prima vedere, participarea pe șantierele arheologice ale Facultății de Istorie din București a făcut posibilă contaminarea sau virusarea cu acest microb numit arheologie, microb care a condus viața și personalitatea domniei sale.

Activitatea profesională. Prin Dispoziția de Repartizare 10080/920/1971, eliberată de Ministerul Educației și Învățământului, Mariana Iosifaru este încadrată ca profesor de istorie la Școala generală nr. 1 sat Olteanca, comuna Glăvile, județul Vâlcea. A funcționat ca și cadru didactic între 1 septembrie 1971 și 30 septembrie 1973 în această unitate de învățământ.

Din 1 octombrie 1973 se va transfera la Muzeul Județean Vâlcea ca muzeograf, intrând în sistemul cultural local, și dăruindu-se

pasiunii de o viață, arheologia. Aici, va parcurge toate etapele profesionale care o vor consacra ca „arheologul județului”. Trece cu brio examenele de grad, atingând stadiul maxim în 10 noiembrie 2000, când este numită Șef Secție cu delegație, până la 1 iulie 2001, când prin Hotărâre de Guvern, secția este desființată în cadrul reducerilor efectuate la acea dată.

La 1 aprilie 2004 i se modifică încadrarea din muzeograf în arheolog, iar din 1 iulie 2007 este numită Șef Secție Arheologie prin organizarea examenului de concurs.

Din toate cercetările arheologice efectuate în județul Vâlcea, cel mai iubit sit pentru Iosifaru Mariana a fost și va rămâne **Centrul de Putere de la Buridava Dacică**, Ocnița din orașul Ocnele Mari. Cercetările arheologice de aici au debutat în anul 1961, Mariana Iosifaru participând din anul 1966, continuând pentru puțin timp cercetările și după dispariția regretatului cercetător Dumitru Berciu. De numele celor doi cercetători se leagă cele mai importante descoperiri arheologice din județul nostru, unele chiar din sud-estul Europei: masca de bronz, fragmentul ceramic cu inscripția în limba greacă, cățelul de vatră cu reprezentare zoomorfă, trusa medicală a unui medic grec etc.

Cercetarea asiduă a evoluției comunităților umane pe melagurile vâlcene nu se oprește doar la Buridava Dacică, numele Mariane Iosifaru se leagă și de alte importante situri (așezări, monumente, necropole), situri din care enumerăm câteva: Râmnicu Vâlcea-*Cetățuia*, Copăcelu-Valea Râii, Băile Govora-Gătejești, Buridava Romană-Stolniceni, Rm. Vâlcea-Ostroveni etc.

Alături de cercetare, arheologul Mariana Iosifaru s-a ocupat de conservarea și de promovarea patrimoniului județean prin expoziții temporare, expoziții permanente. Actuala expoziție permanentă dedicată evoluției comunităților umane pe meleagurile vâlcene, din cele mai vechi timpuri până în sec. VII d. Chr., i se datorează în totalitate. Pe lângă expozițiile permanente sau temporare, un rol important pe care Mariana Iosifaru l-a îndeplinit cu multă pasiune a fost acela de a promova și de a face cunoscut patrimoniul vâlcean, în țară și străinătate prin publicații, pe care le vom prezenta în rândurile următoare.

Repertoriul arheologic național este mai bogat datorită proiectului de *Inventariere a siturilor și monumentelor din județul Vâlcea*, proiect pe care doamna arheologiei vâlceane l-a coordonat timp de trei ani,

dovada fiind o bază de date esențială pentru Ministerul Culturii, dar și pentru Direcția Județeană pentru Patrimoniu Vâlcea.

După semnarea și aderarea la Carta de la Valletta a României, patrimoniul mobil și imobil din țară a primit o atenție sporită din partea statului. Pe baza acestui principiu, arheologul Mariana Iosifaru a avut șansa de a cerceta o serie importante de monumente istorice, monumente care au adus informații importante pentru istoria vâlceană și nu numai. Printre cele mai importante monumente cercetate integral sau parțial enumerăm: Biserica *Sfântul Dumitru* din Râmnicu Vâlcea, Biserica de lemn *Buna Vestire* și *Sf. Arhanghel Mihail* din Urși, *Mănăstirea Cozia*, *Mănăstirea Surupatele*, Biserica *Sfântul Nicolae* din Pietreni, *Mănăstirea Govora* etc. Patrimoniul arheologic, patrimoniul național și informațiile despre evoluția comunităților umane pe teritoriul județului Vâlcea au reprezentat un scop important al activității „doamnei arheologiei vâlcene”.

La data de 27 februarie 2014, Mariana Iosifaru se va pensiona, după mai bine de patru decenii de muncă în domeniul muzeografiei și arheologiei, al supravegheșilor arheologice, cercetărilor arheologice preventive, dar și al cercetărilor sistematice.

Cariera de excepție nu ar fi fost completă dacă Mariana Iosifaru nu ar fi activat intens și în domeniul cercetării și publicării rezultatelor din teren. Numeroasele articole științifice, cataloagele elaborate, expozițiile de istorie și arheologie organizate, pliantele editate, implicarea în publicarea revistei științifice a muzeului, toate acestea converg către o implicare totală în peisajul cultural județean. Din păcate, nu a reușit să publice tot ce a „săpat”, dar volumul imens de muncă se vede în artefactele arheologice din depozitele instituției, creînd premisele unor articole științifice pe care urmează ca cei lăsați în urmă de reputatul arheolog, personajul supus studiului nostru, să le publice. Comunitatea culturală a județului Vâlcea îi datorează mult acestei truditoare a siturilor arheologice descoperite și inventariate, care a „scormonit” pământul după „cioburile” ceramice, și ca o recunoaștere a faptului că a fost prezentă în mai toate marile șantiere arheologice din județ (*Buridava Romană* coordonat de Gheorghe Bichir, *Buridava Dacică* coordonat de Dumitru Berciu), orașul Ocnele Mari i-a conferit titlul de „Cetățean de Onoare” al istoricei urbe.

De la colegii mai tineri din cadrul secției de arheologie avea așteptări pe care le dubla cu obișnuita exigență specifică arheologilor cu experiență. Și-ar fi dorit ca unul dintre noi să se specializeze în arheologia medievală, mai ales cea de biserici, monumente de care se atașase profesional pe finalul carierei. Însă, chiar și în pofida faptului

că toți trei (I. Tuțulescu, C. Tulugea, C. Terteci) am rămas să activăm în zona preistoriei, Mariana Iosifaru ne-a fost alături și s-a bucurat alături de noi la susținerile publice ale tezelor de doctorat, de exemplu.

Ca om și arheolog cu vastă experiență nu s-e închidea într-un „*turn de fildeș*” pentru că obișnuia să aprecieze și munca grea a truditorilor „nevăzuți” de pe șantierele arheologice, muncitorii, pe care îi găsim menționați atât în carnetul de șantier, cât și în rapoartele de cercetare arheologică. De asemenea, după săpături, îi respecta și pe cei morți; de fiecare dată când se descopereau morminte la cercetările de la biserici, la final, insista ca osemintele să fie reînhumate creștinește și de multe ori contribuia material la organizarea slujbelor de pomenire.

Colectivul de redacție, alături de toți semnatarii studiilor din acest volum, dedicăm aceste rânduri reputei arheolog, ca o recunoaștere a activității depuse în slujba culturii locale și naționale, activitate întinsă pe perioada a peste patru decenii, întărind vechiul proverb roman, *Verba volant, scripta manent*.

Cercetări arheologice (selecție)

Ocnele Mari – Ocnița – Coșota

I. Cercetări arheologice și stematice - Responsabil științific: Dumitru Berciu și Mariana Iosifaru. Așezare și cetate dacică din sec. I înainte de Hr.-II după Hr.

II. Cercetări arheologice preventive - Responsabil științific: Mariana Iosifaru.

Mănăstirea Hurezu

Biserica mare cu hramul ”Sfinții împărați Constantin și Elena” construită între anii 1692-1694. După ce a devenit domnitor, Constantin Brâncoveanu începe construirea Complexului Hurezi, terminat în 1697 și este compus din:

- clădirile anexe, iar spre est dintr-un zid masiv ce formează incinta;
- latura de sus cuprinde Palatul Domnesc, Stăreția, Clopotnița, Biblioteca și intrarea în incintă;
- două nivele legate prin scări de acces ce duc la câte un foișor;
- pe latura estică se află apartamentul domnesc;
- pe latura de apus se află trapeza, paraclisul, chiliile și foișorul de piatră a lui Dionisie Bălăceanu construite între anii 1752-1753.

Biserica mare are ca punct de inspirație Biserica Episcopală de la Curtea de Argeș. Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute la Biserica mare cu ocazia introducerii încălzirii în pardoseală.

Mănăstirea Govora

Biserica cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" a fost construită în parte de Vlad Dracul, pustiită de boierul Albu cel Mare în vremea domniei lui Vlad Țepeș apoi refăcută de Vlad Călugărul și Radu cel Mare între anii 1492-1496. Matei Basarab, între anii 1640-1645, a instalat o tiparniță dotată cu meșteri. Tiparnița a fost de scurtă durată (1636-1637).

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia refacerii zidului de incintă; când a fost descoperit un nou zid marcat de contraforți, construit, se pare, în timpul lui Radu cel Mare.

Mănăstirea Surpatele

Biserica cu hramul "Sfânta Treime", construită de Tudor Logofătul Drăgoescu și fratele său Stanciu, refăcută de boierii Buzești. Reconstruită din zid de doamna Marica Brâncoveanu între anii 1703-1706, când a fost pictată.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute pe latura de sud a Bisericii cu ocazia construirii unui grup de chilii.

Mănăstirea Berislăvești

Biserica cu hramul "Sfinții Trei Ierarhi", ctitoria Boierului Sandu Bucșenescu și a soției Maria, a fost construită între anii 1754-1762.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute în Biserica "Sfinții Trei Ierarhi" și la zidul de incintă, cu ocazia restaurării.

Biserica „Sfântul Nicolae”, oraș Berbești, sat Valea Mare

Biserica a fost construită între anii 1742-1743 de Climent, episcopul Râmnicului (1735-1749).

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia consolidării monumentului ducând la descoperirea de morminte, monede, cărămizi cu inscripție dar nu și a „caselor de piatră” ale familiei episcopului, menționate în documentele vremii..

Biserica "44 de izvoare"

Este numită și "Schitul de sub Piatră" cu hramul "Sfântul Ierarh Nicolae". A fost construită de către Egumenul Ștefan al Mănăstirii Bistrița în anul 1701, conform inscripției de la intrare.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia restaurării Bisericii și a zidului de incintă.

Biserica din lemn Grușetu

Biserica cu hramul "Adormirea maicii Domnului", construită la 1801 de pe vremea lui Moruzzi Voievod.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia restaurării Bisericii și a împrejurimii.

Biserica din lemn din Marița

Biserică cu hramul "Cuvioasa Paraschiva", a fost ridicată între 1556-1557 fiind considerată, o vreme, cea mai veche biserică din lemn de la sud de Carpați. Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia restaurării, când au fost descoperite numeroase inscripții pe bârnele din interior.

Biserica din Călinești

Biserică cu hramul "Cuvioasa Paraschiva", în orașul Brezoi, finalizată în anul 1775. Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia restaurării Bisericii.

Biserica Sfântul Dumitru

Biserica cu hramul "Sfântul Mare Mucenic Dumitru, Izvorătorul de Mir", este cel mai vechi monument de arhitectură din Râmnicu Vâlcea, construită, se pare, de călugării franciscani la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. A fost rezidită între anii 1783-1784 iar construcția actuală datează din anul 1815.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia refacerii trotuarului de la intrare și în jurul acesteia.

Biserica din lemn din Urși-Popești

Biserica cu hramul "Buna Vestire" nu are o dată certă a edificării, literatura de specialitate propunând 2 variante: 16 octombrie 1757 și anul 1784. Ctitori sunt Ion Danciu și popa Constandin iar biserica se ridică pe moșia lui Nicolae Tâlcoveanu.

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute cu ocazia lucrărilor de salvare și restaurare desfășurate de Fundația Pro PatrimONIO și au dus, printre altele, la descoperirea unui tezaur monetar de la 1848, în altar.

Biserica din lemn din Anghelești-Pietrari

Biserica cu hramul "Sf. Nicolae" datează de la sfârșitul veacului al XVI-lea - începutul celui de-al XVII-lea. Ea este cea mai veche biserică de lemn păstrată din nordul Olteniei, a cărei atestare poate fi fără echivoc dovedită, la 1655. Cercetările arheologice preventive¹ din vara anului 2010 au fost prilejuite de strămutarea bisericii în cadrul

¹ Cercetările s-au desfășurat în cursul lunii iunie 2010, de Muzeul *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea. Din colectiv au făcut parte: M. Iosifaru (responsabil științific) și Ovidiu Părăușanu.

Muzeului Satului Vâlcean, prin demersul întreprins de Muzeul Județean Vâlcea și Fundația HAR.

Procuratura Vâlcea

Lucrările de cercetare arheologică au fost făcute la Procuratura din Râmnicu Vâlcea cu ocazia refacerii Curții interioare.

Cercetări arheologice de salvare

- Refacerea drumului de la Buridava Romană.
- Refacerea drumului de pe Strada Ghiocilor din Rm. Vâlcea.
- Numeroase cercetări în siturile de la Stolniceni (așezare romană), Copăcelu (așezare neolitică și epoca bronzului), Ocnele Mari – Ocnița (așezare dacică), Ostroveni (așezare halstattiană) și pentru persoane fizice și juridice.

Cercetare științifică

- Membră a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice – secțiunea III – Oltenia.
- Participare la sesiuni anuale de rapoarte și sesiuni arheologice în toată țara.

Articole și studii

Descoperiri arheologice geto-dacice pe raza municipiului Râmnicu Vâlcea, Buridava IV, 1982, 27-32.

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. I, ThD 4, 1983, 109-113 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, Gh. Andreescu).

Săpăturile arheologice de la Ocnița (jud. Vâlcea), MCA, 15, 1983, 226-228 (în colaborare cu Dumitru Berciu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. II, ThD 5, 1984, 177-186 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, Gh. Andreescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. III, ThD 6, 1985, 168-177 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, Gh. Andreescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. IV, ThD 7, 1986, 140-143 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, Gh. Andreescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. V, ThD 8, 1987, 154-161 (în colaborare cu D. Berciu, B. Mitrea, S. Purece, Gh. Andreescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. VI, ThD 9, 1988, 171-179 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, P. Gherghe).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. VII, ThD 10, 1989, 205-214 (în colaborare D. Berciu, S. Purece, P. Gherghe).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. VIII, ThD 11, 1990, 135-138 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. IX, ThD 12, 1991, 105-114 (în colaborare cu D. Berciu, S. Purece, M. Diaconescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. X, ThD 13, 1992, 113-119 (în colaborare cu D. Berciu, M. Diaconescu).

Descoperiri și însemnări de la Buridava dacică. XI, ThD 14, 1993, 149-156 (în colaborare cu D. Berciu, M. Diaconescu).

Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea, Punct: cartier Copăcelu (Valea Răii). Raport nr. 155, CCA. Campania 2003, 2004, p. 255-257 (în colaborare cu Cr. Fântâneau).

Cercetări arheologice la biserica „Cuvioasa Paraschiva” din satul Călinești, orașul Brezoi, județul Vâlcea, Buridava, V, 2007, 61-69.

Rm. Vâlcea-Parcul Mircea cel Bătrân, C.C.A. 2007, 253-256, (în colaborare cu I. Tuțulescu și Cl. A. Tulugea).

Cercetări arheologice preventive la biserica „Sfântul Nicolae”, oraș Berbești, sat Valea Mare, județul Vâlcea, Buridava, VI, 2008, 86-93 (în colaborare cu I. Tuțulescu, Cl. A. Tulugea, O. Părăușanu).

Câteva contribuții asupra celor două spade de bronz din colecția Muzeului Județean Vâlcea, Acta Musei Brukenthal, III, 1, 2008, 170-175 (în colaborare cu I. Tuțulescu și Cl. A. Tulugea).

Biserica de lemn din Grușetu, comuna Costești, județul Vâlcea, Buridava, VII, 2009, 93-101.

Biserica Sfântul Nicolae din Pietreni, com. Costești, jud. Vâlcea. (Scurt istoric și cercetări arheologice preventive 2010), Buridava, VIII, 2010, 122-134.

Situri arheologice din orașul Ocnele Mari, județul Vâlcea, Buridava, IX, 2011, 82-94.

Unelte litice descoperite întâmplător în comuna Berislăvești, județul Vâlcea, Buridava, X, 2012, 24-30 (în colaborare cu N. Stan, I. Florea).

Despre două ciocane - topor din piatră, cu șanț, descoperite întâmplător, în jud. Vâlcea și jud. Hunedoara, Litua, XIV, 2012, 47-53 (în colaborare cu N. Stan).

Vase din sticlă descoperite la Buridava dacică, Buridava, X, 2012, 74-88. (în colaborare cu M. Cr. Popescu).

Câteva comentarii pe baza analizei compoziționale a pumnalului de la Ocnița, SCIVA, 64, 1-2, 2013, p. 133-144 (În colaborare cu I. Tuțulescu, A. Popescu și B. Constantinescu).

Cercetări arheologice preventive la biserica Buna Vestire și Sf. Arhanghel Mihail, din satul Urși, comuna Popești-Vâlcea, Buridava, XI, 2013-2014, 84-94 (în colaborare cu C. Terteci, Cl. A. Tulugea).

Un tezaur monetar de la 1848 descoperit în comuna Popești, satul Urși, județul Vâlcea, Buridava, XI, 2013-2014, 95-113 (în colaborare cu C. Terteci, Cl. A. Tulugea).

Foto 1

Foto 2

Foto 1 – M. Iosifaru la absolvirea facultății (1971); Foto 2 – M. Iosifaru și D. Berciu pe șantier la Buridava dacică

Foto 3

Foto 4

Foto 3 – Pe șantier la Buridava dacică, septembrie 1977; Foto 4 – Cu D. Berciu (mijloc) și familia la Buridava dacică, 29.08.1987

Foto 5

Foto 6

Foto 5-6 – Pe șantier la Copăcelu, cu colegul Cr. Fântâneau, 28.05.2008

Foto 7

Foto 8

Foto 7-8 – Cu acad. Al. Vulpe, în muzeul din Rm. Vâlcea, 30.03.2007

Foto 9

Foto 10

Foto 9-10 – Cu colegii de la muzeu, la Ocnele Mari-Aval Baraj, iunie 2007

Foto 11

Foto 12

Foto 11-12 – Cu familia, M. Blăjan și colegii, Ocnele Mari, 25 iulie 2007

Foto 13

Foto 13 – La inaugurarea expoziției de arheologie din Muzeul de Istorie, Rm. Vâlcea, 10 iunie 2008

Foto 14

Foto 14 – Cu echipa de muncitori pe situl Ocnele Mari-Aval Baraj,
27.08.2010

Foto 15

Foto 16

Foto 15-16 – Cu Valeriu Sîrbu, Petre Roman și O. Păraușanu, la susținerea
tezei de doctorat a lui I. Tușulescu, la Institutul de Arheologie, 5 martie 2013

Foto 17

Foto 18

Foto 17-18 –La susținerea tezei de doctorat a lui I. Tușulescu, la Institutul de
Arheologie, 5 martie 2013

Foto 19 – La reînhumarea osemintelor descoperite la Biserica Sf. Dumitru, Rm. Vâlcea, 2012

Foto 20

Foto 21

Foto 20-21 – Pe șantier la biserica de lemn din Urși, com. Popești, cu colegul C. Terteci, arhitect M. Arsene și voluntarii ProPatrimonio, 22.08.2013